

ਸੀਨੀਅਰ ਸੈਕੰਡਰੀ ਪ੍ਰੀਖਿਆ
ਖੇਤੀਬਾੜੀ (ਲਿਖਤੀ)

ਕੁੱਲ ਸਮਾਂ : 3 ਘੰਟੇ

ਕੁੱਲ ਅੰਕ : 70

ਉੱਤਰ-ਪੱਤਰੀਆਂ ਦੇ ਮੁਲਾਂਕਣ ਲਈ ਪ੍ਰੀਖਿਆਕਾਂ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ

ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਪੁੱਛੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੀਖਿਆਰਥੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਦੇਣ ਤੇ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ :

ਭਾਗ - I

1.	(ਅ) ਸਫੈਦਾ	2 ਅੰਕ
2.	(ਉ) ਸਾਹੀਵਾਲ	2 ਅੰਕ
3.	(ਸ) ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ	2 ਅੰਕ
4.	(ਉ) ਗ੍ਰੇਗਰ ਜੋਹਨ ਮੈਂਡਲ	2 ਅੰਕ
5.	(ਅ) ਨੀਲੀ ਵੇਲ੍ਹ	2 ਅੰਕ
6.	(ਉ) ਘੋੜਾ	2 ਅੰਕ

ਭਾਗ - II

7.	ਚਿੱਟਾ	2 ਅੰਕ
8.	46	2 ਅੰਕ
9.	310	2 ਅੰਕ
10.	ਪੱਤੇ	2 ਅੰਕ
11.	ਨਿਰਜੀਵਾਂ	2 ਅੰਕ

ਭਾਗ - III

12.	ਸਹੀ	2 ਅੰਕ
13.	ਸਹੀ	2 ਅੰਕ
14.	ਸਹੀ	2 ਅੰਕ
15.	ਸਹੀ	2 ਅੰਕ
16.	ਸਹੀ	2 ਅੰਕ

ਭਾਗ - IV

17.	(ii)	2 ਅੰਕ
18.	(iii)	2 ਅੰਕ
19.	(iv)	2 ਅੰਕ
20.	(v)	2 ਅੰਕ
21.	(i)	2 ਅੰਕ

ਭਾਗ - V

22.	ਸਹੀ ਉੱਤਰ ਲਿਖਣ ਤੇ 3 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।	3 ਅੰਕ
-----	------------------------------------	-------

ਜਾਂ

23.	ਇੱਕ ਲਾਭ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਲਾਭ ਲਿਖਣ ਤੇ 3 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।	3 ਅੰਕ
		ਜਾਂ

ਇੱਕ ਲਾਭ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਲਾਭ ਲਿਖਣ ਤੇ 3 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

24.	ਇੱਕ ਕਾਰਨ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਕਾਰਨ ਲਿਖਣ ਤੇ 3 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।	3 ਅੰਕ
-----	---	-------

ਜਾਂ

25.	ਇੱਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਈਆਂ ਲਿਖਣ ਤੇ 3 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।	3 ਅੰਕ
-----	--	-------

26.	ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੀ ਕਾਸ਼ਤ ਸਬੰਧੀ ਹੇਠ ਅਨੁਸਾਰ ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ :	3 ਅੰਕ
-----	--	-------

(ਉ) ਜ਼ਮੀਨ 1 ਅੰਕ   (ਅ) ਦੋ ਉੱਨਤ ਕਿਸਮਾਂ $\frac{1}{2} + \frac{1}{2}$ ਅੰਕ

(ਈ) ਬੀਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ 1 ਅੰਕ   (ਸ) ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ 1 ਅੰਕ

ਜਾਂ

ਇੱਕ ਲਾਭ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਲਾਭ ਲਿਖਣ ਤੇ 3 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

27.	ਕੋਈ ਇੱਕ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਲਿਖਣ ਤੇ 4 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।	4 ਅੰਕ
-----	--	-------

ਜਾਂ

ਕੋਈ ਇੱਕ ਸਹੂਲਤ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਸਹੂਲਤਾਂ ਲਿਖਣ ਤੇ 4 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

28.	ਕੋਈ ਇੱਕ ਵਿਧੀ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਵਿਧੀਆਂ ਲਿਖਣ ਤੇ 4 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।	4 ਅੰਕ
-----	--	-------

ਜਾਂ

ਕੋਈ ਇੱਕ ਲਾਭ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਲਾਭ ਲਿਖਣ ਤੇ 4 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

29.	ਕੋਈ ਇੱਕ ਅੰਗ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਬਾਰੇ ਲਿਖਣ ਤੇ 4 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।	4 ਅੰਕ
-----	---	-------

ਜਾਂ

ਕੋਈ ਇੱਕ ਅਵਸਥਾ ਲਿਖਣ ਦੇ 1 ਅੰਕ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ ਚਾਰ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਨ ਤੇ 4 ਅੰਕ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ।

4 ਅੰਕ

Roll No.....

Total No. of Questions: 29]

[Total No. of Printed Pages: 6]

SS

AGRICULTURE (Theory)

(For Hearing Impaired / Mentally Retarded / Visually Impaired candidates)

(Punjabi, Hindi and English Versions)

(Evening Session)

Time Allowed: 3 hours

Maximum Marks: 70

ਨੋਟ :

- (i) ਆਪਣੀ ਉਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਦੇ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ ਤੇ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ ਵਾਲੇ ਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਾ-ਕੋਡ/ਪੇਪਰ-ਕੋਡ **065-H/A** ਜ਼ਰੂਰ ਦਰਜ ਕਰੋ ।
- (ii) ਉਤਰ-ਪੱਤਰੀ ਲੈਂਦੇ ਹੀ ਇਸ ਦੇ ਪੰਨੇ ਗਿਣ ਕੇ ਦੇਖ ਲਵੇ ਕਿ ਇਸ ਵਿੱਚ ਟਾਈਟਲ ਪੰਨੇ ਸਹਿਤ 26 ਪੰਨੇ ਹਨ ਅਤੇ ਠੀਕ ਕ੍ਰਮਵਾਰ ਹਨ ।
- (iii) ਉਤਰ-ਪੱਤਰ ਵਿੱਚ ਖਾਲੀ ਪੰਨਾ/ਪੰਨੇ ਛੱਡਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੱਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਪ੍ਰਸ਼ਨ/ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਮੁਲਾਂਕਣ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ ।
- (iv) ਕੋਈ ਵਾਧੂ ਸ਼ੀਟ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗੀ । ਇਸ ਲਈ ਉਤਰ ਢੁਕਵੇਂ ਹੀ ਲਿਖੋ ਅਤੇ ਲਿਖਿਆ ਉਤਰ ਨਾ ਕੱਟੋ ।
- (v) ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦਾ ਉਤਰ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਇੱਕ ਲਾਈਨ ਲਗਾ ਦਿਓ ।

ਭਾਗ - I

ਹੇਠਾਂ ਦਿੱਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਸਹੀ ਉਤਰ ਚੁਣੋ :

1. ਕਿਹੜਾ ਰੁੱਖ ਸੇਮ ਵਾਲੀ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿੱਚ ਉਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ?

(ਉ) ਟਾਹਲੀ	(ਅ) ਸਫੈਦਾ	(ਇ) ਕਿੱਕਰ	(ਸ) ਨਿੰਮ	2
-----------	-----------	-----------	----------	---
2. ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਢੁੱਧ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਭਾਰਤੀ ਨਸਲ ਦੀ ਗਾਂ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ?

(ਉ) ਸਾਹੀਵਾਲ	(ਅ) ਮੁਰੂਗ	(ਇ) ਨੀਲੀ ਰਾਵੀ	(ਸ) ਸੂਰਤੀ	2
-------------	-----------	---------------	-----------	---
3. ਮੀਟ ਅਤੇ ਆਂਡੇ ਕਿਹੜੇ ਧੰਦੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ?

(ਉ) ਮਧੂ ਮੱਖੀ ਪਾਲਣ	(ਅ) ਖਰਗੋਸ਼ ਪਾਲਣ	(ਇ) ਸੂਰ ਪਾਲਣ	(ਸ) ਮੁਰਗੀ ਪਾਲਣ	2
-------------------	-----------------	--------------	----------------	---
4. ਅਨੁਵੰਸ਼ਕੀ ਦਾ ਜਨਮਦਾਤਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ?

(ਉ) ਗ੍ਰੇਗਰ ਜੋਹਨ ਮੈਂਡਲ	(ਅ) ਚਾਰਲਿਸ ਡਾਰਵਿਨ	(ਇ) ਨਿਊਟਨ	(ਸ) ਆਈਨਸਟੀਨ	2
-----------------------	-------------------	-----------	-------------	---
5. ਦੂਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਪ੍ਰਾਣੀ ਕਿਹੜਾ ਹੈ ?

(ਉ) ਹਾਬੀ	(ਅ) ਨੀਲੀ ਵੇਲੂ	(ਇ) ਉਠ	(ਸ) ਮੱਡ	2
----------	---------------	--------	---------	---
6. ਇਓਹਿਪਿਸ ਕਿਸ ਜੰਤੂ ਦਾ ਪੂਰਵਜ ਸੀ ?

(ਉ) ਘੋੜਾ	(ਅ) ਮਨੁੱਖ	(ਇ) ਇੱਲ	(ਸ) ਸੂਰ	2
----------	-----------	---------	---------	---

ਭਾਗ - II

ਬਰੈਕਟ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਸ਼ਬਦ ਚੁਣੋ ਕੇ ਖਾਲੀ ਥਾਵਾਂ ਭਰੋ :

7. ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਚੂਨੇ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਵੱਧ ਹੋਣ ਨਾਲ ਉਸ ਦਾ ਰੰਗ ..... ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਚਿੱਟਾ / ਕਾਲਾ) 2
8. ਯੂਰੀਆ ਖਾਦ ਵਿੱਚ ..... ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਨਾਈਟਰੋਜਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । (64 / 46) 2
9. ਮੱਡ ਦਾ ਗਰਭ ਕਾਲ ..... ਦਿਨ ਦਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (310 / 210) 2
10. ਪੱਥਰਚੱਟ ਦਾ ਨਵਾਂ ਪੌਦਾ ..... ਰਾਹੀਂ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ । (ਪੱਤੇ / ਬੀਜ) 2
11. ..... ਵਿੱਚ ਵਾਧਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ । (ਸਜੀਵਾਂ / ਨਿਰਜੀਵਾਂ) 2

ਭਾਗ - III

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਕਥਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਸਹੀ ਜਾਂ ਗਲਤ ਦੱਸੋ :

12. ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਕਾਰਖਾਨਿਆਂ ਵਿੱਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ । 2
13. ਬਾਜ਼ਾਰ ਅਤੇ ਜਵਾਰ ਚਾਰੇ ਵਾਲੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਹਨ । 2
14. ਵਧੀਆ ਨਸਲ ਦੀ ਮੱਡ ਦੀ ਚਮੜੀ ਪਤਲੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ । 2

15. ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ ਕਿਰਿਆ ਦੌਰਾਨ ਪੌਦੇ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਗੈਸ ਲੈਂਦੇ ਹਨ । 2
 16. ਡੱਡੂ ਅਤੇ ਕੱਛੂਕੁੰਮਾ ਛੱਪੜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ । 2

ਭਾਗ - IV

ਕਾਲਮ '1' ਦਾ ਕਾਲਮ '2' ਨਾਲ ਸਹੀ ਮਿਲਾਨ ਕਰੋ :

ਕਾਲਮ '1'	ਕਾਲਮ '2'	
17. ਚੀਕਣੀ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਕਣ ਦਾ ਅਕਾਰ	(i) ਉਠ	2
18. ਗਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਦੇਸੀ ਨਸਲਾਂ	(ii) ਬਹੁਤ ਬਾਰੀਕ	2
19. ਮਾਸ ਲਈ ਪਾਲੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਮੁਰਗੀਆਂ	(iii) ਸਾਹੀਵਾਲ ਅਤੇ ਹਰਿਆਣਾ	2
20. ਵਾਸ਼ਪ ਉਤਸਰਜਨ ਮਾਪਣ ਵਾਲਾ ਯੰਤਰ	(iv) ਬਰਾਇਲਰਜ਼	2
21. ਮਾਰੂਥਲ ਦਾ ਜਹਾਜ਼	(v) ਪੋਟੋਮੀਟਰ	2

ਭਾਗ - V

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ 20-30 ਸ਼ਾਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ:

22. ਭੂਮੀ ਦੇ ਤੇਜ਼ਾਬੀ ਹੋਣ ਦੇ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹਨ ? 3

ਜਾਂ

ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦ ਕਿਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ? 3

23. ਸੰਤਾਨ ਉਤਪਤੀ ਜਾਂ ਪਸੂਆਂ ਦੀ ਨਸਲ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਤਿੰਨ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 3

ਜਾਂ

ਮੁਰਗੀਆਂ ਦੀਆਂ ਚੁੰਝਾਂ ਕੱਟਣ ਦੇ ਕੋਈ ਤਿੰਨ ਲਾਭ ਲਿਖੋ । 3

24. ਮੈਂਡਲ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਦੇ ਤਿੰਨ ਮੁੱਖ ਕਾਰਨ ਲਿਖੋ । 3

ਜਾਂ

ਤਣੇ ਦੀਆਂ ਤਿੰਨ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਏਂ ਲਿਖੋ । 3

25. ਸਜੀਵਾਂ ਦੇ ਵਰਗੀਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਕਿਉਂ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ? 3

ਜਾਂ

ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕਿਸੇ ਤਿੰਨ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ੀ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਲਿਖੋ । 3

ਭਾਗ - VI

ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉਤਰ 30-40 ਸ਼ਾਬਦਾਂ ਵਿੱਚ ਦਿਓ:

26. ਸੂਰਜਮੁਖੀ ਦੀ ਖੇਤੀ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੇਠ ਲਿਖੇ ਸਿਰਲੇਖਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਦਿਉ : 4

(ਉ) ਜ਼ਮੀਨ   (ਅ) ਦੋ ਉਨਤ ਕਿਸਮਾਂ   (ਇ) ਬਿਜਾਈ ਦਾ ਸਮਾਂ   (ਸ) ਬੀਜ ਦੀ ਮਾਤਰਾ

ਜਾਂ

ਭੂਮੀ ਵਿੱਚ ਮੱਲੜ ਦੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਲਾਭ ਲਿਖੋ । 4

27. ਗਲੋਬ ਰੋਗ ਨਾਲ ਪੀੜਿਤ ਗਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਨਿਸ਼ਾਨੀਆਂ ਲਿਖੋ । 4

ਜਾਂ

ਇੱਕ ਆਦਰਸ਼ ਮੁਰਗੀਖਾਨੇ ਵਿੱਚ ਕਿਹੜੀਆਂ-ਕਿਹੜੀਆਂ ਚਾਰ ਮੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਹੋਣੀਆਂ ਚਾਹੀਦੀਆਂ ਹਨ ? 4

28. ਪੌਦਿਆਂ ਵਿੱਚ ਪਰ-ਪਰਾਗਣ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਵਿਧੀਆਂ ਲਿਖੋ । 4

ਜਾਂ

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸੰਸਲੇਸ਼ਣ ਕਿਰਿਆ ਤੋਂ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕੋਈ ਚਾਰ ਲਾਭ ਲਿਖੋ । 4

29. ਖਰਗੋਸ਼ ਦੀ ਮਲ-ਤਿਆਗ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕਿਸੇ ਚਾਰ ਅੰਗਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਲਿਖੋ । 4

ਜਾਂ

ਰੋਸ਼ਮ ਦੇ ਕੀਤੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਚਾਰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਅਵਸਥਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ । 4

(Hindi Version)

नोट :

- (i) अपनी उत्तर पुस्तिका के मुख्य पृष्ठ पर विषय-कोड/पेपर कोड वाले खाने में 065-H/A अवश्य लिखें।
- (ii) उत्तर पुस्तिका लेते ही इसके पृष्ठ गिनकर देख लें कि इसमें टाइटल सहित 26 पृष्ठ हैं एवं सही क्रम में हैं।
- (iii) उत्तर पुस्तिका में खाली छोड़े गये पृष्ठ/पृष्ठों के पश्चात् हल किये गये प्रश्न/प्रश्नों का मूल्यांकन नहीं किया जाएगा।
- (iv) कोई अतिरिक्त शीट नहीं मिलेगी। इस लिए उत्तर ही लिखें और लिखा हुआ उत्तर न काटें।
- (v) प्रत्येक प्रश्न का उत्तर समाप्त हो जाने के पश्चात् एक लाइन लगा दें।

भाग - I**निम्नलिखित प्रश्नों के सही उत्तर चुनें :**

1.	कौन सा वृक्ष सेम वाली भूमि में उगाया जा सकता है ?	(क) शीशम	(ख) सफेदा	(ग) बबूल	(घ) नीम	2
2.	सर्वाधिक दूध देने वाली भारतीय नस्ल की गाय कौन सी है ?	(क) साहीवाल	(ख) मुरा	(ग) नीली रावी	(घ) सुरती	2
3.	मीट और अण्डे किस धंधे से प्राप्त किये जाते हैं ?	(क) मधुमक्खी पालन	(ख) खरगोश पालन	(ग) सूअर पालन	(घ) मुर्गा पालन	2
4.	आनुवंशिकी का जनक किसे माना जाता है ?	(क) ग्रेगर जॉन मैंडल	(ख) चार्ल्स डार्विन	(ग) न्यूटन	(घ) आइंस्टीन	2
5.	विश्व में सबसे बड़ा प्राणी कौन सा है ?	(क) हाथी	(ख) नीली व्हेल	(ग) ऊंट	(घ) भैंस	2
6.	ईयोहिप्पस किस जंतु का पूर्वज था ?	(क) घोड़ा	(ख) मनुष्य	(ग) चील	(घ) सूअर	2

भाग - II**ब्रैकेट में से सही शब्द चुन कर रिक्त स्थान भरें :**

7.	भूमि में चूने की मात्रा अधिक होने के कारण उस का रंग ..... हो जाता है। (सफेद / काला)	2
8.	यूरिया खाद में ..... प्रतिशत नाइट्रोजन होती है।	(64 / 46) 2
9.	भैंस का गर्भकाल ..... दिन का होता है।	(310 / 210) 2
10.	पत्थरचट्टा का नया पौधा ..... से तैयार किया जाता है।	(पते / बीज) 2
11.	..... में वृद्धि नहीं होती है।	(सजीवीं / निर्जीवीं) 2

भाग - III**निम्न कथनों में से ठीक अथवा गलत बताएं :**

12.	रासायनिक खाद कारखानों में तैयार की जाती है।	2
13.	बाजरा और ज्वार चारे वाली फसलें हैं।	2
14.	अच्छी नस्ल की भैंस की चमड़ी पतली होती है।	2
15.	प्रकाश संक्षेपण क्रिया के दौरान पौधे कार्बन डाइऑक्साइड गैस लेते हैं।	2
16.	मैंढक और कछुए तालाब में रहते हैं।	2

भाग - IV

कालम '1' का कालम '2' से सही मिलान करो :

कालम '1'	कालम '2'	
17. चीकनी मिट्टी के कणों का आकार	(i) ऊंट	2
18. गाय की देशी नस्लें	(ii) बहुत बारीक	2
19. मांस के लिए पाली जाने वाली मुर्गियां	(iii) साहीवाल और हरियाणा	2
20. वाष्पोत्सर्जन मापने वाला यंत्र	(iv) ब्रायलर	2
21. मरुस्थल का जहाज	(v) पोटोमीटर	2

भाग - V

निम्न प्रश्नों के उत्तर 20-30 शब्दों में दें :

22. भूमि के तेजाबी होने के क्या कारण हैं ?	3
अथवा	
रासायनिक खाद किसे कहते हैं ?	3
23. संतान उत्पत्ति अथवा पशुओं की नस्ल बनाने के तीन सिद्धांतों के नाम लिखो ।	3
अथवा	
मुर्गियों की चौंच काटने के कोई तीन लाभ लिखो ।	3
24. मेंडल की सफलता के तीन मुख्य कारण लिखो ।	3
अथवा	
तने की तीन विशेषताएं लिखो ।	3
25. सजीवों के वर्गीकरण की आवश्यकता क्यों होती है ?	3
अथवा	
मनुष्य के किसी तीन अवशेषी अंगों के नाम लिखो ।	3

भाग - VI

निम्न प्रश्नों के उत्तर 30-40 शब्दों में दें :

26. सूर्यमुखी की खेती के बारे में जानकारी निम्नलिखित बिंदुओं के आधार अनुसार दो :		
(क) भूमि (ख) दो उन्नत किस्में (ग) बीजाई का समय (ड) बीज की मात्रा	4	
अथवा		
भूमि में जीवांश के कोई चार लाभ लिखो ।	4	
27. गलधौंट रोग से ग्रस्त गाय के कोई चार लक्षण लिखो ।	4	
अथवा		
एक आदर्श मुर्गिखाने में कौन-कौन सी चार मुख्य सुविधाएं होनी चाहिए ।	4	
28. पौधों में पर-परागण की कोई चार विधियां लिखो ।	4	
अथवा		
प्रकाश संक्षेपण क्रिया से होने वाले कोई चार लाभ लिखो ।	4	
29. खरगोश की मल-त्याग प्रणाली के किसी चार अंगों के नाम और उनके कार्य लिखो ।	4	
अथवा		
रेशम के कीड़े के जीवन चक्र की चार अवस्थाओं का वर्णन करो ।	4	

(English Version)**Note :**

- (i) You must write the subject code / paper code **065-H/A** in the box provided on the title page of your answer-book.
- (ii) Make sure that the answer-book contains 26 pages (including title page) and are properly serialized as soon as you receive it.
- (iii) Question/s attempted after leaving blank page/s in the answer-book would not be evaluated.
- (iv) No extra sheet will be given. Write answer to the point. Do not strike the written answer.
- (v) Draw a line at the end of the answer to each question.

Part - I**Choose right answer of the following questions:**

1. Which tree can be grown in water logged soils? (a) Rosewood (b) Eucalyptus (c) Acacia (d) Neem 2
2. Which Indian cow breed yield the highest milk? (a) Sahiwal (b) Murrah (c) Neeli Ravi (d) Surti 2
3. Meat and eggs are obtained from which enterprise? (a) Beekeeping (b) Rabbit farming (c) Pig farming (d) Poultry farming 2
4. Who is the father of genetics? (a) Gregor Mendel (b) Charles Darwin (c) Newton (d) Einstein 2
5. Which is the largest creature in the world? (a) Elephant (b) Blue whale (c) Camel (d) Buffalo 2
6. Eohippus was the ancestor of which animal? (a) Horse (b) Human (c) Eagle (d) Pig 2

Part - II**Fill in the blanks by choosing the right words in brackets:**

7. Due to the high quantity of lime in the land, its colour becomes ..... (white / black) 2
8. Urea fertilizer contains ..... percent nitrogen. (64 / 46) 2
9. Gestation period of a buffalo is ..... days. (310 / 210) 2
10. Bryophyllum (*Patharchatta*) plants are propagated by ..... (Leaf / seed) 2
11. ..... things do not grow. (Living / Non-living) 2

Part - III**State True or False from the following statements:**

12. The chemical fertilizers are manufactured in the industries. 2
13. Millet and sorghum are fodder crops. 2
14. A good breed of buffalo has thin skin. 2
15. The plants take carbon dioxide gas during the photosynthesis. 2
16. Frog and tortoise live in pond. 2

Part - IV**Match the correct column '1' to column '2':**

Column '1'	Column '2'	
17. Size of clay soil particles	(i) Camel	2
18. Indigenous breeds of cow	(ii) Very small	2
19. Chickens reared for meat purpose	(iii) Sahiwal and Haryana	2
20. Device used to measure transpiration	(iv) Broiler	2
21. Ship of the desert	(v) Potometer	2

Part - V**Write the answer of the following questions in 20-30 words:**

22. Which are the main reasons for the soil to become acidic? 3
or
What is the chemical fertilizer? 3
23. Write the names of the three principles of breeding animals. 3
or
Write any three advantages of debeaking of chickens. 3
24. Write three main reasons for Mendel's success. 3
or
Write three characteristics of the stem. 3
25. Why do we need classification of organisms? 3
or
Write the names of any three vestigial organs of the human. 3

Part - VI**Write the answer of the following questions in 30-40 words:**

26. Give suitable information under following heads for Sunflower cultivation: 4
(a) Soil (b) Two improved varieties
(c) Time of sowing (d) Seed rate
or
Write any four benefits of organic matter in the soil. 4
27. Write any four symptoms of cow infested with Hemorrhagic Septicemia (*Galghontu*) disease. 4
or
What four main facilities should be in an ideal poultry farm? 4
28. Write any four methods of cross-pollination in plants. 4
or
Write any four advantages occurring from photosynthesis process. 4
29. Write the names and their work of any four parts of the excretory system of the rabbit. 4
or
Describe the four stages of life cycle of a silkworm. 4